

BARBARA KONIK- LUDWICZAK
Archiwum Akademii Rolniczej w Poznaniu
im. Augusta Cieszkowskiego

**ARCHIWUM UCZELNIANE AKADEMII ROLNICZEJ W POZNANIU
IM. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO JAKO WIZYTÓWKA UCZELNI
– historia, organizacja, personel, zasób, działalność, lokal...**

Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu tradycją i korzeniami sięga do Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie, działającej w latach 1870 – 1876. założonej dzięki inicjatywie i materialnemu wsparciu Augusta Cieszkowskiego. Spadkobiercą tej Szkoły jest Wydział Rolniczo-Leśny, trzeci z kolei po Wydziale Filozoficznym i Wydziale Prawa otwartej 7 maja 1919 roku w Poznaniu z inicjatywy zasłużonego poznańskiego lekarza i społecznika – doktora Heliodora Świącickiego, Wszechnicy Piastowskiej, pierwszej polskiej uczelni akademickiej na ziemiach byłego zaboru pruskiego, która w 1920 r. przemianowana została na Uniwersytet Poznański. Z Wydziału Rolniczo-Leśnego UP podzielonego w drugiej połowie 1949 roku na Wydziały Rolniczy i Leśny utworzono z dniem 1 września 1951 roku samodzielną państwową wyższą szkołę akademicką pod nazwą Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu (Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 17 listopada 1951 r. w/s utworzenia Wyższych Szkół Rolniczych w Poznaniu i we Wrocławiu oraz zmian organizacyjnych na Uniwersytetach Poznańskim i Wrocławskim – Dz. U. Nr 60 z dn. 26.11.1951 r. poz. 411).

Miano Akademii Rolniczej w Poznaniu uzyskała z dniem 1 października 1972 r. (Rozporządzenie Rady Ministrów w/s zmiany nazwy wyższych szkół rolniczych z dnia 28 września 1972 r. - Dz. U. Nr 41 poz. 267 z 1972 r.). Natomiast ustawą z dnia 4 lipca 1996 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Aleksander Kwaśniewski nadał jej nazwę: Akademia Rolnicza w Poznaniu im. Augusta Cieszkowskiego, z ważnością od 1 października 1996 roku. W Poznańskiej Akademii Rolniczej istnieje, jako wydzielona organizacyjnie jednostka Archiwum Uczelnie, zarządzeniem nr 13/82 Rektora Akademii Rolniczej w Poznaniu z dnia 28 kwietnia 1982 r. podporządkowane zastępcy Dyrektora d/s Administracyjno-Gospodarczych. Aby przyjrzeć się początkom tej jednostki należy cofnąć się ca 50 lat.

Od 1 października 1952 r. obowiązywała instrukcja o przechowywaniu akt w szkołach wyższych, wprowadzona zarządzeniem Nr 39 Ministra Szkolnictwa Wyższego z dn. 8.10.1952 roku. W oparciu o w/w zarządzenie i instrukcję utworzono w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu registratury sekretariatu, wydziałów i oddziałów.¹ A z Zarządzenia Nr 2 Rektora WSR z dn. 26 kwietnia 1957 roku wynika , że istnieje już Archiwum Szkoły podlegające Kierownikowi

¹ Zarządzenie wewnętrzne z dn. 28. sierpnia 1953 r.

Sekretariatu Szkoły. Ta podległość utrzymała się do roku 1968, kiedy to podporządkowano je Bibliotece Głównej.² Kolejna zmiana miała miejsce w 1978 roku, kiedy zniesiono podporządkowanie organizacyjne Archiwum Bibliotece Głównej i przeniesiono je organizacyjnie Działowi Organizacji i Zarządzania³, na okres do 1982 roku, jak wspomniano wyżej. Następną zmianą organizacyjną, o ile zaistnieje, powinna w myśl ustawy z dn. 14. lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym podporządkować tak ważną ogólnouczelnianą jednostkę organizacyjną, jaką jest Archiwum – sejf Uczelni – bezpośrednio Rektorowi Akademii Rolniczej.

Jak mówią dokumenty, pierwszym archiwistą WSR w Poznaniu była w latach 1956-1967 pani Antonina Jakimowicz, a lokal Archiwum mieścił się przy ul. Wojska Polskiego 71c, pokój nr 8 w Coll. Cieszkowskich, a wcześniej być może w Rektoracie przy ul. Dąbrowskiego 159. W lutym 1968 stanowisko Starszego Archiwisty objął Stefan Koliński, odszedł z końcem marca 1976⁴, a jego miejsce zajęła mgr Barbara Ogłaza – historyk z wykształcenia i pracowała na stanowisku Dokumentalisty do czerwca 1982 r. Aktualnie Archiwum kieruje mgr Barbara Konik-Ludwiczak – Główny Specjalista. Pracę na uczelni rozpoczęła 1 października 1969, bezpośrednio po ukończeniu studiów filologii klasycznej na UAM, a do Archiwum przeszła w styczniu 1977 roku. Kwalifikacje zawodowe uzupełniła kończąc organizowane przez Archiwum Państwowe w Poznaniu Kursy Archiwalne I i II stopnia. W 1979 roku udało się uzyskać również pracownika do prac porządkowych i technicznych⁵, a w 2002 przydzielono kolejny taki etat. W 1968 roku Archiwum miało już swoją skromną siedzibę o metrażu 32 m², który w listopadzie 1976 powiększył się do 71 m².⁶ Po ponad dziesięcioletnich staraniach, adaptacjach i remontach powierzchnia wynosiła już 135 m², ale nie była już w stanie pomieścić rosnącego zasobu. W 1999 r. Archiwum przeprowadzono do większej (210 m²) siedziby, a od lutego 2003 roku nasz nowy adres to ulica Piątkowska 94, gdzie staraniem Władz Uczelni 273 m² przystosowano i wyposażono na miarę XXI wieku w : sygnalizację przeciwpożarową, antywłamaniową, domofony, elektrycznie uruchamiane żaluzje, klimatyzację, automatyczne utrzymywanie odpowiednich warunków temperatury i wilgotności, regały kompaktowe itd.⁷

Archiwum Akademii Rolniczej w Poznaniu, podobnie jak archiwa innych szkół

2 Zarządzenie Rektora WSR z dn. 17. czerwca 1968 r.

3 Zarządzenie Nr 14 Rektora AR z dn. 30.czerwca .1978 r.

4 Stanowisko Kustosza d/s archiwum w AR piastował w tym czasie mgr Antoni Salomon – absolwent prawa i kursu archiwalnego, był kierownik (Sekretariatu Szkoły) Działu Organizacyjno-Prawnego, piastujący to stanowisko od 1. lutego 1975 r. do dnia swojej śmierci, tj. do czerwca 1982 r.

5 Została zatrudniona Pani Jadwiga Cicha, która wkrótce (30 września 2004 r.) zakończy pracę na Uczelni, z którą związana jest od ponad pięćdziesięciu lat, jako że swoją drogę zawodową rozpoczynała w 1947 roku jeszcze w Państwowej Szkole Ogrodniczej. Pod adresem pani Jadwigi, osoby szlachetnej, dobrej, niezmiernie pracowitej i zdyscyplinowanej kieruję z tego miejsca najlepsze życzenia i serdeczne podziękowania za 25 lat wspólnej mozolnej pracy w Archiwum.

6 W tym powierzchnia magazynowa 59 m², a zasób aktowy – 99 mb.

7 Ogromny trud zorganizowania i terminowego zrealizowania kolejnej przeprowadzki liczącego ponad 550 mb. zasobu dostrzegł i docenił Dyrektor Administracyjny AR, mgr Z.Szalaty kierując słowa podziękowania dla całego zespołu Archiwum.

wyższych służy Uczelni i całemu społeczeństwu. Ze względu na charakter i zakres prowadzonej działalności Akademia Rolnicza w Poznaniu, jako państwowa jednostka organizacyjna zaliczona została (zgodnie z ustawą z 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym) pismem dyrektora Archiwum Państwowego w Poznaniu z dn. 30.12.1985 r. do grupy tych, których materiały archiwalne wchodziły w skład państwowego zasobu archiwalnego i zobowiązana została do dalszego prowadzenia Archiwum, podległego w myśl ustawy Rektorowi Uczelni.

Wcześniejsze ustalenia dotyczące Archiwum – wówczas Wyższej Szkoły Rolniczej - pochodzą z 1978 roku, kiedy to w myśl § 6 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19.02.1957 roku w sprawie państwowego zasobu archiwalnego Uczelnia wystąpiła z wnioskiem do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych (przez Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Poznaniu)⁸ o powierzenie przechowywania własnych materiałów archiwalnych wchodzących w skład państwowego zasobu archiwalnego w Archiwum Uczelnianym AR w Poznaniu. Nie wiadomo, niestety czy zgoda wpłynęła, a jeżeli tak to gdzie utkwiała, gdyż do wiadomości Archiwum takiej decyzji nie przekazano. Stan faktyczny jest taki, jak w innych uczelniach – Akademia Rolnicza w całości przechowuje swoją dokumentację archiwalną.⁹ Swoje zadania Archiwum Uczelniane AR realizuje zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami. W chwili obecnej nie posiada własnego statutu i regulaminu organizacyjnego, ale trwają prace zmierzające do stworzenia takiego dokumentu. W Uczelni od 1978 roku obowiązuje Instrukcja Kancelaryjna, Jednolity Rzeczowy Wykaz Akt i Instrukcja Archiwalna.¹⁰ Pożądana byłaby nowa, bardziej aktualna, opracowana, oparta o realia szkolnictwa wyższego i ramowy ministerialny wykaz akt, jednakowa dla wszystkich uczelni instrukcja archiwalna z jednolitym rzeczowym wykazem akt.

Archiwum AR współpracuje z jednostkami organizacyjnymi Uczelni w zakresie opieki nad aktami i przygotowania ich do przekazania do Archiwum. Aby usprawnić te procesy opracowuje szczegółowe instrukcje.¹¹ W swojej działalności przestrzega zasad i trybu gromadzenia, przechowywania, zabezpieczania, ewidencjonowania, kwalifikowania, klasyfikowania, brakowania oraz udostępniania materiałów archiwalnych. Brakowanie – jak wszędzie – odbywa się za zgodą Archiwum Państwowego, a fizyczne niszczenie akt odbywa się w składnicy makulatury bądź przez wyspecjalizowane firmy, wystawiające certyfikaty zniszczenia. W zakresie konserwacji i profilaktyki akt Archiwum stwarza aktom odpowiednie warunki przechowywania.

Dokumenty udostępniane są do celów służbowych osobom upoważnionym i – za zgodą Rektora AR – naukowych. W miarę potrzeby wykonywane są inne czynności – wydaje się ich właścicielom dokumenty osobiste lub poświadczono kserokopie a

8 Pismo nr DO-068/1/78 z dn. 19.12.1978 r.

9 W piśmie z 2.12.1977 r. Dyrektor WAP w Poznaniu informuje, że Archiwum AR pozostaje pod specjalnym nadzorem państwowej służby archiwalnej a nadzór i kontrolę nad nim sprawuje Archiwum Państwowe w Poznaniu. Wśród protokołów z kontroli przeprowadzanych przez pracowników AP najwcześniejszy pochodzi z czerwca 1958 a ostatni z grudnia 2003 roku.

10 Zarządzenie Rektora AR w Poznaniu z dn. 19.05.1978 r.

11 Aktualnie obowiązuje kilka takich instrukcji zatwierdzonych przez Archiwum Państwowe w Poznaniu. Dalsze będą powstawały w miarę potrzeby.

twórcom akt ich wycofane z Archiwum jednostki aktowe. Przygotowuje się dane z akt osobowych studentów i pracowników do różnych zaświadczeń. Ponadto na życzenie osób zainteresowanych wykonywane są inne kwerendy. Archiwum prowadzi także działalność informacyjną o zasobie, w formie planów pracy i sprawozdań adresowanych do władz zwierzchnich. W miarę potrzeby realizowane są tu także praktyki studenckie. Pracownicy mają możliwość uczestniczenia w zebraniach, spotkaniach, konferencjach, zjazdach organizowanych przez Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, inne Archiwa i placówki naukowe.

Zasób aktowy Poznańskiej Akademii Rolniczej zgromadzony w Archiwum Uczelnianym liczy aktualnie ok. 600 mb. Z tego 30 mb to dokumentacja kategorii A odziedziczona po Wydziale Rolniczo-Leśnym UP z okresu międzywojennego i z lat 1945 – 1951.¹² Dokumentacja własna AR to akta z lat 1951 – 2004, część zasobu licząca 570 mb, w tym kategorii A – 470 mb. Największą część zasobu stanowią akta osobowe studentów siedmiu wydziałów Uczelni, akta pracownicze nauczycieli akademickich i kierownictwa Szkoły, protokoły z posiedzeń Senatu Akademickiego i Kolegium Rektorskiego, dokumentacja badań naukowych itd. Oczywiście, niektóre partie materiałów archiwalnych w dalszym ciągu wymagają uporządkowania, opracowania i zewidencjonowania. Takie prace są permanentnie wykonywane. Nowością w naszym Archiwum są pojawiające się od 2000 roku¹³ prace magisterskie, dotychczas od początku istnienia WSR w Poznaniu gromadzone z dobrym skutkiem w Bibliotece Głównej AR.

Zasób archiwalny Akademii Rolniczej najczęściej wykorzystywany jest do celów służbowych przez Dziekanaty, Dział Osobowy i Kwesturę, co spowodowane jest aktualnymi przepisami rentowo - emerytalnymi. Natomiast w związku z akredytacją Wydziałów odnotowuje się pogoń za zarządzeniami Rektora, uchwałami Senatu, zarządzeniami Ministra w zakresie tworzenia wydziałów, oddziałów, kierunków i specjalizacji studiów itd. W miarę swoich możliwości Archiwum służy pomocą w tym zakresie.

Pracownicy naukowcy naszej Uczelni, PAN, uczelni wyższych Poznania i innych miast Polski korzystają z akt osobowych nauczycieli akademickich, z dokumentacji stopni akademickich, głównie celem nakreślenia ich sylwetek do Słownika Biograficznego i innych wydawnictw czy wystąpień z okazji różnych rocznic. Wykorzystują także pozostałą dokumentację z naszego zasobu do innych opracowań naukowych i popularyzatorskich.

W aktach studenckich przeprowadza się kwerendy głównie na okoliczność zjazdów koleżeńskich, zwłaszcza tych najpiękniejszych, złotych jubileuszy.

W oparciu o materiały archiwalne zgromadzone w Archiwum AR ukazało się wiele publikacji, szczególnie autorstwa naszych pracowników nauki, dotyczących np.: pomordowanych w czasie Drugiej Wojny Światowej absolwentów i studentów Wydziału Leśnego, Augusta Cieszkowskiego – patrona AR, naszej Uczelni –

¹² Są to akta osobowe studentów, albumy inżynierów i doktorów, oprawione karty wpisowe oraz dokumentacja ogólna Wydziału dotycząca jego struktury organizacyjnej, pracowników, nieruchomości, towarzystw i kół naukowych itd.

¹³ W oparciu o Rozporządzenie Ministra Edukacji Naukowej z dn. 20.09.2000 r. w/s dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 81 poz. 901 z 2000 r.)

Wydziałów, Instytutów, Katedr w związku z ich jubileuszami i innymi uroczystościami czy sympozjami oraz wiele publikacji, których autorami są goście naszego Archiwum spoza Akademii Rolniczej.

Materiały archiwalne są także wypożyczane (na życzenie) do ekspozycji wystawowych.

Do Archiwum AR wpływają dowody pamięci i wdzięczności – publikacje od korzystających z uczelnianych archiwaliów z pięknymi dedykacjami i podziękowaniami dla JM Rektora i kierownika Archiwum Uczelnianego za pomoc w gromadzeniu materiałów i za miłą atmosferę podczas niekiedy wielodniowych pracowitych wizyt w Archiwum przy udostępnionych – przygotowanych, wyszukanych, wybranych, opracowanych materiałach archiwalnych. Publikacje te wzbogacają biblioteczkę Archiwum Uczelnianego i dokumentację aktową, z której do nich korzystano. Wdzięczność swoją dla kierownika Archiwum za duże zaangażowanie, szybkie załatwienie sprawy, profesjonalizm i uprzejmość petenci okazują najczęściej bezpośrednio żegnając się ze słowem – dziękuję bardzo – na ustach, lub w listach kierowanych na ręce Rektora a nawet do redakcji Gazety Poznańskiej, jak ten z 1984 r. od mgr inż. Stanisława Raczkowskiego pt. “PRZYKŁAD SOLIDNOŚCI. Przez 46 lat - nie zaginęły” wychwalający dobrą organizację pracy, sumienność, uprzejmość – wzbudzające podziw i pozytywne zdumienie autora listu. Nie wierzę jednak, że moja około trzydziestoletnia praca w Archiwum AR jest postrzegana wyłącznie pozytywnie. Być może, że wśród ogromnej rzeszy petentów naszego Archiwum znalazłyby się pojedyncze przykłady niezadowolonych – ale nic mi o nich nie wiadomo.

A jak Państwo – Szanowni uczestnicy konferencji ”*ARCHIWUM JAKO WIZYTÓWKA MACIERZYSTEJ INSTYTUCJI*” odbierzecie, ocenicie, podsumujecie Archiwum Uczelniane Akademii Rolniczej w Poznaniu im. Augusta Cieszkowskiego, okaże się podczas Waszej wizyty w prezentowanym właśnie Archiwum, do której serdecznie zapraszam, zgodnie z ostatnim punktem programu wspomnianej konferencji.

Dodam jeszcze, że najwyższy czas, by chwilę dla Archiwum AR poświęcić również na łamach naszego uczelnianego miesięcznika *WIEŚCI AKADEMICKIE*, rozreklamować je, co jak mniemam, niebawem nastąpi.